

КОМЕНТАР ПРИЈЕДЛОГА ЗАКОНА О ПОРЕЗУ НА ДОХОДАК ГРАЂАНА ФЕДЕРАЦИЈЕ БиХ

Иако је у децембру 2007. годин, у Федерацији БиХ усвојен приједлог Закона о порезу на доходак грађана, који ће се примјењивати од 01.01.2009. године, у овом ентитету се још увијек примјењује цедуларни систем опорезивања прихода физичких лица. Што, свакако, представља јако комплексан и превазиђен систем опорезивања, како за пореске обвезнике, тако и за пореску администрацију.

У овом тексту ће првенствено бити ријечи о тренутном стању опорезивања дохотка грађана Федерације и о недавно усвојеном приједлогу Закона о порезу на доходак грађана, којим се предвиђа почетак примјене новог система (синтетичког система) опорезивања дохотка, који ће замијенити тренутне федералне и кантоналне прописе о опорезивању појединачних врста личних примања.

1. Тренутна ситуација у погледу опорезивања примања грађана у Федерацији БиХ

У Федерацији БиХ је још увијек у примјени систем комбинација цедуларног са одређеним елементима синтетичког опорезивања (врши се опорезивање укупног прихода који прелази одређени износ).

Садашњим системом опорезивања омогућено је двосруко, па чак и вишеструко опорезивање појединих прихода. Опорезивање личних примања у Федерацији БиХ је регулисано са преко двадесет закона и законских аката, као и федералним законом на плату.

Треба напоменути и чињеницу да између појединих кантоналних закона постоје одређене разлике у погледу основица, стопа, начина обрачунавања, плаћања и пријављивања појединих врста пореза.¹ Заправо, неке врсте пореза обрачунава и плаћа сам исплатилац примања, одмах при исплати, док је друге порезе дужан да обрачуна и плати сам грађанин као прималац прихода, и то обично по истеку године (порез на имовину, порез на приходе од имовине, порез на укупан годишњи приход).²

По истеку године, физичка лица – грађани имају обавезу сачинити и поднијети своје пореске пријаве по свим основама (иако и погледу рокова постоје значајне разлике од пореза до пореза, и од кантона до кантона).

Сви порези грађана се обрачунавају, пријављују и плаћају према важећим кантоналним законима (и то према кантону пребивалишта пореског обвезника).

Кратак преглед тренутне ситуације у Федерацији БиХ³ у погледу опорезивања примања физичких лица, може се представити на следећој табели⁴:

¹ Џафић, М.; *Порезне пријаве грађана за 2005. годину*, Порезни савјетник, стр. 48;

² Ибид., стр. 49;

³ Подаци из ове табеле важе за Федерацију БиХ (и то за читаву БиХ);

⁴ Табела је преузета из: Џафић, М., Дмитровић, М.; *Порез на доходак у Федерацији БиХ са аналитичким поређењем са РС; VIII међународни симпозиј реформе у БиХ; пут ка европским интеграцијама*; стр. 211;

ПОРЕСКА СТОПА	ИЗВОР ПРИХОДА
5%	плате запослених радника
30%	накнаде за привремене и повремене послове, уговор о дјелу, накнаде члановима управних и надзорних одбора...
До одређеног износа 0%, а преко 69%	регрес, дневнице за службена путовања, накнада за превоз, топли оброк, отпремнине..
0%	стипендије и кредити ученицима и студентима, исплате по посебним прописима о правима ратних инвалида и жртава рата, накнаде за вријеме незапослености, социјалне помоћи...
50%	сва друга неспоменута примања

1.1. Порез на укупан приход грађана

Према већини кантоналних закона о порезима, физичка лица-грађани Федерације БиХ су обвезници и пореза на укупан годишњи приход грађана. Овим порезом се опорезују њихова укупна годишња примања, уколико та примања (збирно) прелазе одређени прописани износ.

Према томе, порезом на укупан приход грађана додатно се опорезују приходи оних грађана чији су укупни годишњи приходи већи од неког прописаног износа. Ти приходи су већ, претходно, били опорезовани једном, па чак и више пута, по више различитих основа.

Кантонални закони као основицу за обрачун овог пореза утврђују износ који је већи од троструке или четвороструке годишње просјечне нето плате која је остварена на подручју тог кантона у посматраној години.

Такође, постоји и различит порески третман физичких лица, зависно од мјеста њиховог пребивалишта, односно кантона.

Обвезници пореза на укупан приход су она физичка лица чији укупан нето приход у току једне године прелази одређени неопорезиви минимум.

Приходи који улазе у укупан нето приход грађана су сви приходи које је физичко лице остварило, а на које се према кантоналним и федералним прописима плаћа порез.

Према прописима о опорезивању личних примања, то су сви приходи и друга примања која се опорезују по:

- Федералном Закону о порезу на плату и
- Кантоналним законима о опорезивању грађана.⁵

Према Закону о порезу на плату, примања физичких лица су:

- Примања по основу редовног рада (плате запослених);
- Додатна примања по основу редовног рада када прелазе неопорезиве износе (накнаде за одвојени живот, дневнице, топли оброк...);
- Додатна примања из редовног рада (накнаде за обављене привремене и повремене послове, накнаде на основу уговора о дјелу, накнаде члановима надзорног одбора...).

⁵ Оп. цит., Џафић, М.; стр. 55;

⁶ Ибид., стр. 55;

У укупан годишњи приход грађана улазе и они приходи који су опорезиви по кантоналним прописима (осим прихода од добитака на играма на срећу), и то:

- Приходи од имовине и имовинских права;
- Приходи од ауторских права, патената и техничких унапређења;
- Приходи по основу насљијеђа и поклона.⁷

Сви приходи који се урачунавају у укупан нето приход, узимају се у нето износима, односно умањени за већ плаћени порез.

По питању неопорезивог износа, у зависности од кантона, то је износ троструке, четвороструке или петоструке просјечне годишње нето плате остварене на подручју тог кантона. Овај износ се сваке године посебно уитврђује и објављује.

Предвиђене су и одређене пореске олакшице, и то у свим кантонима који прописују порез на укупан приход грађана постоје двије групе олакшица:

- По основу издржаваних чланова породице, и
- По основу посебних, специфичних издатака (нпр. поклони држави, кантону, подизање вјерских објеката...)

И пореске стопе се значајно разликују по кантонима:

Унско-сански кантон	10%
Посавски кантон	20%
Херцеговачко-неретвански кантон	20%
Босанско-подрињски кантон	20%
Кантон Сарајево	15%
Ливањски кантон	10%
Западнохерцеговачки кантон	10%
Зеничко-добојски кантон - пореску стопу прописује општина	
Док Средњобосански кантон и Тузлански кантон немају порез на укупан приход.	

У свим кантонома који прописују порез на укупан приход грађана, поступак утврђивања овог пореза је, у принципу, следећи:

УКУПНИ НЕТО ПРИХОД грађана у току године
 - НЕОПОРЕЗИВИ МИНИМУМ
 - ОЛАКШИЦЕ

 = ОСНОВИЦА ЗА ОПОРЕЗИВАЊЕ
 * прописана пореска стопа на укупан приход

 = ПОРЕСКА ОБАВЕЗА

2. Нови Закон о порезу на доходак грађана

Због неуједначености у опорезивању дохотка унутар саме Федерације БиХ, потребно је пронаћи јединствено рјешење за што једноставније пријављивање и утврђивање обавеза по основу пореза на доходак.

Нацрт закона о порезу на доходак је у процедури од јула 2005. године. Презентацију Закона о порезу на доходак су дали представници Министарства финансија Федерације БиХ, ТАМР-а, USAID-а, и њемачког GTZ-а.⁸

⁷ Ибид., стр. 55

⁸ Ћурчић-Селимовић, М.; О нацрту закона о порезу на доходак, Гласник, Привредна/Господарска комора ФБиХ, број 38, стр. 3;

Нови Закон о порезу на доходак, уз Закон о порезу на добит, значи велики напредак у области директних пореза. Приједлог Закона о порезу на доходак је усвојен у децембру 2007. године, док се његово примјењивање предвиђа од 01.01.2009. године.

Законом о порезу на доходак се настоје обухватити сви приходи које физичко лице оствари на тржишту.

Обвезници пореза на доходак су сви грађани – резиденти и нерезиденти који остварују доходак на територији Федерације БиХ, као и резиденти који остварују доходак изван БиХ.

Под резидентом се сматра:

- физичко лице које има пребивалиште на територији Федерације,
- физичко лице које на територији Федерације непрекидно или са прекидима борави 183 или више дана,
- физичко лице које има пребивалиште у Федерацији, а по основу обављања несамосталне дјелатности ван подручја Федерације остварује приходе из федералног буџета.⁹

За сваку групу су предвиђена правила утврђивања дохотка, тј. који приходи се сматрају дохотком, а то су на примјер: бруто плате, дохоци од пољопривреде и шумарства, дохоци од слободних занимања, приход остварен изнајмљивањем непокретне имовине, приход остварен отуђењем некретнина (продаја, замјена и други пренос непокретне имовине уз накнаду), приходи остварени продајом ауторских права, патената, лиценци, франшиза, приходи остварени на основу камата од зајмова...

Приходи који се не сматрају дохотком су: пензије резидената, социјалне помоћи, дјечији додатак, приходи од продаје имовине која је кориштена у личне сврхе, надокнада штете у случају елементарних непогода, награде за постигнуте успјехе из области науке, образовања, културе...и слично.

Дохоци физичких лица су груписани у следеће категорије:

- доходак од несамосталне дјелатности,
- доходак од самосталне дјелатности,
- доходак од имовине и имовинских права,
- доходак од улагања капитала и
- доходак од учешћа у наградним играма и играма на срећу.

Збир свих појединачних доходака представља доходак који подлијеже опорезивању на крају пореске године (по стопама од 10% и 15%). Такође је предвиђено да се тако утврђен укупан доходак те године умањује за евентуалне губитке из претходних година.

Као умањења су предвиђена:

Сваки порески обвезник има право на умањење за износ личног одбитка у висини од 3.600,00 КМ за једну календарску годину, односно 360,00 КМ мјесечно.

- за издржаваног брачног друга лични одбитак износи 0,5 основног личног одбитка,
- за издржавано прво дијете 0,5 основног личног одбитка,
- за издржавано друго дијете 0,7 основног личног одбитка,
- за треће и свако следеће издржавано дијете лични одбитак износи 0,9 основног личног одбитка,
- за сваког другог издржаваног члана уже породице 0,3 основног личног одбитка,
- за инвалидност обвезника и сваког издржаваног члана уже породице обвезника 0,3 основног личног одбитка.¹⁰

⁹ Приједлог Закона о порезу на доходак ФБиХ, члан 2, стр. 2;

¹⁰ Ибид., стр. 30;

Порески обвезник има право на умањење и по основу:

- уплаћене премије за животно осигурање, тј. за добровољно здравствено и пензијско осигурање (0,7 основног личног одбитка);
- трошкове лијечења (или набавке ортопедских помагала за пореског обвезника или чланове његове уже породице које издржава);
- за износ камате плаћене на стамбени кредит који је порески обвезник узео ради куповине или изградње одговарајућег стана којим рјешава свој стамбени проблем.¹¹

Закон је предвидио прогресивно опорезивање са двије стопе и то 10% и 15%;

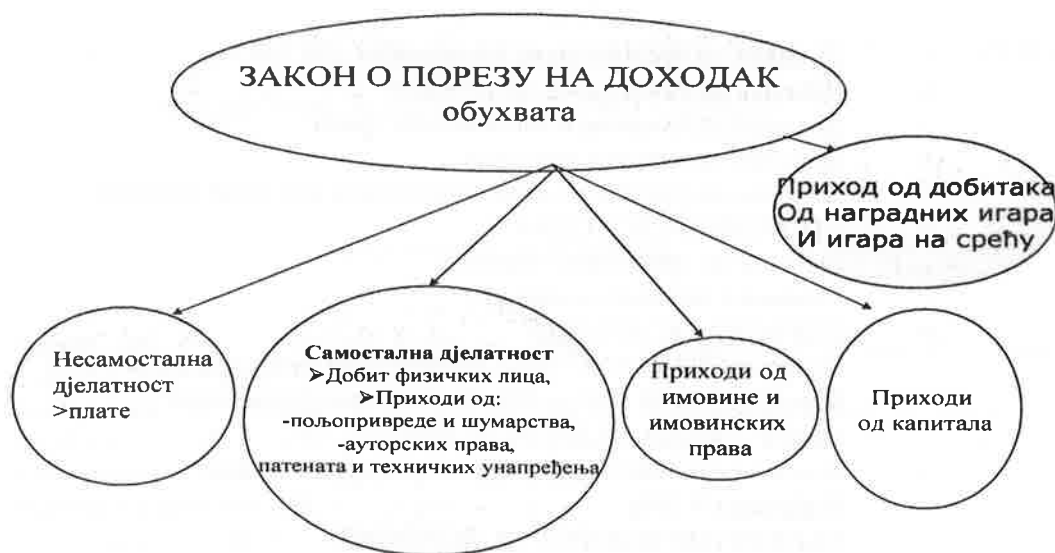
- 10% од пореске основице до висине троструког износа личног одбитка, која се примјењује на годишњу пореску основицу до 10.800,00 КМ;
- 15% од разлике пореске основице преко троструког износа основног личног одбитка, дакле, примјењује се на дио годишње пореске основице који прелази износ од 10.800,00 КМ.

3. Зашто је потребан нови закон о порезу на доходак грађана?

Нови закон о порезу на доходак представља синтетички облик опорезивања дохотка физичких лица, и замјењује досадашњи неуједначени цедуларни начин опорезивања ових прихода које је вршено по кантоналним прописима. Дакле, нови закон о порезу на доходак је потребан :

Да би се поједноставио свеукупни порески систем у Федерацији

1. Нови Закон замјењује порез на плату и бројне кантоналне порезе грађана, као што су: приход од патената и ауторских права, приход од изнајмљивања имовине и имовинских права, порез на укупан приход физичких лица преко одређеног износа (особе са високим примањима), порез на пољопривредне дјелатности и слично.
2. овај јединствени Закон ће замијенити око 60 различитих кантоналних пореза у цијелој Федерацији, у виду потпуно хармонизованог пореза.

¹¹ Ибид., стр. 30;

Да се помогне изградња јединственог економског простора

1. Јединствен економски простор у Федеацији, јер порез на доходак елиминише варирање пореске стопе од кантона до кантона.
2. Нови порез на доходак је у складу са системима пореза на доходак Европе и осталих земаља чланица OECD-а

Унапређује се правичност постојеће мјешавине пореза на доходак

1. Обвезници пореза на доходак се правичније третирају јер се примјењује иста стопа опорезивања, без обзира на извор прихода.
2. Избјегава се (садашње) двоструко опорезивање.
3. Нови порез на доходак укључује добар систем пореза по одбитку, што ће знатно поверљати извршење обавеза.

Овим Законом о порезу на доходак реализују се привредни и социјални циљеви

1. Око 87% запослених са најнижим платама платиће мање пореза на доходак по основу плата из радног односа (њих 338.000 од укупно 390.000) – нуди се праведније опорезивање дохотка према економској снази пореског обвезника, уважавајући његове личне околности и породично стање.
2. Удио средњег слоја за плате од 750,00 КМ до 950,00 КМ се смањује за 22%, што значи да се просјечан порез примаоца плата од 750,00 КМ до 950,00 КМ смањује за 9,00 КМ. Удио вишег средњег слоја примаоца плата од 950,00 КМ до 1.200,00 КМ се повећава, дакле, просјечан порез расте за 6% односно за 3,00 КМ.
3. Удио слоја са највећим платама (преко 2.000,00 КМ) се повећава и то на начин да просјечан порез примаоца плата од 2.000,00 КМ до 2.500,00 КМ расте за 102%, а за примаоце плата преко 2.500,00 КМ просјечан порез расте за 55%.¹²

**Шема пореског биланса физичких лица у ФБиХ
(на мјесечном нивоу)**

	Доходак од несамосталне дјелатности
+	Доходак од самосталне дјелатности
+	Доходак од имовине и имовинских права
+	Доходак од улагања капитала
+	Доходак од учешћа у наградним играма и играма на срећу
=	ОПОРЕЗИВИ ДОХОДАК
-	Губитак из претходног периода
-	Умањења пореске основице
=	ПОРЕСКА ОСНОВИЦА
	Износ до 300,00 КМ * 0% (неопорезиви минимум)
	Износ од 300,00 КМ до 900,00 КМ (троструки износ
	личног одбитка 3 * 300,00) * 10%
+	Износ преко 900,00 КМ (преко троструког личног
	Одбитка) * 15%
=	ОБРАЧУНАТИ ПОРЕЗ НА ДОХОДАК

¹² Ибид., стр. 34.

Шема пореског биланса физичких лица у ФБиХ
(на годишњем нивоу)

	Доходак од несамосталне дјелатности
+	Доходак од самосталне дјелатности
+	Доходак од имовине и имовинских права
+	Доходак од улагања капитала
+	Доходак од учешћа у наградним играма и играма на срећу
=	ОПОРЕЗИВИ ДОХОДАК
-	Губитак из претходних година
-	Умањења пореске основице
=	ПОРЕСКА ОСНОВИЦА
	Износ до 3.600,00 КМ * 0% (неопорезиви минимум)
	Износ од 3.600,00 КМ до 10.800,00 КМ (троструки износ личног одбитка 3 * 3.600,00) * 10%
+	Износ преко 10.800,00 КМ (преко троструког личног одбитка) * 15%
=	ОБРАЧУНАТИ ПОРЕЗ НА ДОХОДАК
-	Порески кредити
=	ПОРЕЗ НА ДОХОДАК
-	Аконтације пореза на допходак
=	ОБАВЕЗА ПОРЕЗА НА ДОХОДАК

- Примјер мјесечног обрачуна пореза по одбитку, за мјесечну плату у износу од 1.000,00 КМ (под претпоставком да порески обвезник никога не издржава):

$$300,00 * 0\% + (900,00 - 300,00) * 10\% + (1.000,00 - 900,00) * 15\% = 75,00 \text{ КМ}$$

Ефективна пореска стопа би износила 7,5% (75 / 1.000)

- Примјер годишњег обрачуна пореза по одбитку, за плату у износу од 1.000,00 КМ мјесечно (под претпоставком да порески обвезник никога не издржава):

$$1.000,00 * 12 = 12.000,00 \text{ КМ}$$

$$3.600,00 * 0\% + (10.800,00 - 3.600,00) * 10\% + (12.000,00 - 10.800,00) * 15\% = 900,00 \text{ КМ}$$

Ефективна пореска стопа би износила 7,5% (900 / 12.000)

Коришћена литература:

- Цафић, М.; *Порезне пријаве грађана за 2005. год.*; Порезни савјетник бр.1; Ревикон, Сарајево 2006.године;
- Дмитровић, М., Цафић, М.; *Порез на доходак у Федерацији БиХ са аналитичким поређењем са РС*; „VIII међународни симпозиј реформе у БиХ, пут ка европским интеграцијама“; Ревикон, Сарајево 2007. године;
- Ђурчић-Селимовић, М., *О нацрту закона о порезу на доходак*, Гласник, Привредна / Господарска комора ФБиХ, бр. 38, Сарајево 2005. године;
- Приједлог Закона о порезу на доходак, Сарајево, децембар 2007.године;
- Интернет адресе: www.pufbih.ba ; www.poreskaupravar.org